

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci pana Mgr. Aleše Mrázka *Fenomén náboženské pouti v počátcích české reformace*, Praha 2014, 664 stran.

Pan Mgr. Aleš Mrázek si pro svoji doktorskou disertační práci vybral velmi zajímavé a také velmi náročné téma. Jeho úspěšné zpracování vyžaduje důkladné znalosti historické, teologické a v neposlední řadě také literárněhistorické a uměleckohistorické. Vyžaduje rovněž náležitou metodologickou přípravu, bez níž nelze komplikované téma zvládnout. Nezbytnou podmínkou je také velmi dobrá znalost odborné literatury, která se náboženským poutím věnuje a je nutným vodítkem ke zvládnutí práce s komplikovanými prameny úřední povahy i prameny narativními.

V úvodu práce adept konstatuje, že cílem jeho práce je zmapovat, jaké bylo během dlouhého období vlády panovníků lucemburské dynastie místo náboženských poutí ve společnosti, poukázat na různé kontexty a samozřejmě také postihnout vývoj, jakým poutě coby součást náboženské teorie i za těchto několik desítek let prošly. Podotýká, že jde o vytvoření úvodního přehledu, který by mohl sloužit jako základ pro seznámení s tématem a identifikaci oblastí, které by měly být podrobeny důkladnějšímu studiu. Nesporně velmi ambiciózní cíl, který odpovídá badatelskému zaujetí na počátku vědecké kariéry, by měl být podpořen důkladným rozbořením dosavadní literatury, který by měl být součástí kvalifikační práce a který nelze přejít poznámkou - „k pracím těchto autorů viz příložený seznam literatury“. Hlubší rozbor by vyžadovaly i prameny, jichž autor ve své práci využil. Konstatování o rejstřících a množství lze snad přičíst nezkušenosti začínajícího badatele, podobným problémům by se dalo předejít soustředěním se na určitý problém ve skutečně vymezeném čase a případně také místě.

K vlastnímu zpracování zvoleného tématu přistoupil pan Mgr. Aleš Mrázek velmi zešířena. Snaží se přiblížit svým čtenářům dějiny poutí od biblických dob přes raný středověk až do období počátku české reformace, jak stojí v názvu práce. Logicky musí stavět na nejzákladnější odborné dostupné literatuře, již doplňuje občasnými citacemi z pramenů. Reprodukují obraz náboženské pouti ve středověku, s ohledem na téma práce by si rozhodně zasloužily větší pozornosti křížové výpravy organizované proti heretikům a schizmatikům. Ze stejných důvodů měla být podrobnější kapitola nazvaná středověká kritika poutí.

Ambicióznost práce potvrzuje rovněž kapitola zaměřená na „Náboženskou pouť v přemyslovských Čechách“. Obsahuje nejzákladnější a obecně známé informace o cestách biskupů Vojtěcha a Jindřicha Zdíka či o účasti českých knížat a vojenských oddílů v křížových výpravách vypravovaných do Palestiny. Velmi široké zaměření práce nedovoluje

využít literaturu zaměřenou na jednotlivé „dílič“ problémy spojené s působením třeba právě obou biskupů a jejich vlivem na formování náboženského života v českých zemích, jehož součástí byly i pouti.

Kapitola nazvaná „Náboženská pouť v dobách vrcholu a pádu přemyslovského státu“ přibližuje množství informací, které nesporně souvisejí s poutěmi. Příkladá-li však autor oprávněně ve společenském vývoji a jeho vlivu na projevy zbožnosti velký význam panovníkům, jak ukazují např. pasáže věnované Václavovi II., pak by neměl přecházet pouze velmi drobnou poznámkou výpravy Přemysla Otakara II. do Pobaltí. Nelze než konstatovat, že větší pozornosti by si zasloužil osud valdenských a flagelantů v českých zemích. Shrnutí kapitoly neodpovídá jejímu obsahu, mělo by jít o shrnutí vztahu k poutím v českém prostředí, jejich vnímání a vliv na uvažování a chování. Množství shromážděných informací zbytečně neguje prosté konstatování, že se v Čechách nevyvinula žádná poutní tradice, která by měla větší mezinárodní věhlas.

V kapitolách věnovaných vládě lucemburských panovníků spočívá jádro práce, dokumentuje to i značný rozsah kapitol. V případě Jan Lucemburského by bylo třeba se soustředit spíše na jeho postoj k ideálu křesťanského rytíře než uvažování o jeho vztahu ke konkrétním svatým a jejich uctívání. Nejobsáhlejší část práce pana Mgr. Aleše Mrázka je věnována životu a vládě Karla Lucemburského (s. 154-451). Shromáždil v ní opět velké množství informací, jež přibližují vládu Karla IV. a problémy s ní spojené. V množství údajů se poněkud vytrácí hledání souvislostí mezi Karlovou vládou a počátkem české reformace. Pasáže věnované Matějovi z Janova, Johlínovi z Vodňan, Janu Husovi, Jeronýmovi Pražskému, Jakoubkovi ze Stříbra, Mikulášovi z Drážďan a Petru Paynovi je třeba ocenit, protože se zabývají jejich reálným či případně jen předpokládaným vztahem k poutím jako jedné z podstatných forem křesťanského života. Zůstávají však opět na úrovni shromáždění a popisu základních faktů.

Poslední kapitola s názvem „Náboženská pouť ve sporech o reformní program“ by měla být, soudě alespoň podle názvu práce, jednou z nejdůležitějších částí celého textu. Obsahuje opět řadu poměrně známých faktů, příznačné je konstatování, „přesně vymezit počátky českého reformního hnutí není možné, stejně jako identifikovat všechny jeho inspirační zdroje“ (s. 573). I tato kapitola strádá autorovým zeširoka podávaným výkladem, protože pracuje jen s nejzákladnější literaturou a omezeným okruhem pramenů. Jasně to ukazují závěry o příčinách radikalizace situace v kraji kolem Kozího hrádku a Sezimova Ústí. Zajímavé, byť ne nové, jsou postřehy o postojích husitské ideologie k poutím (s. 592). Zde

měl autor využít zkušeností ze studia předešlých období a uvažovat o možných vlivech a širších souvislostech.

Samostatné vyjádření vyžaduje i závěr, který není závěrem v pravém slova smyslu, protože pouze resumuje v obecné rovině informace a fakta obsažená v předešlých kapitolách. Završuje tak jednoznačným a příznačným způsobem celou práci.

Stanovisko je třeba zaujmout i k formální stránce práce. K vážným nedostatkům patří způsob citování edic pramenů. V rozporu se všemi normami cituje autor nejprve editora a potom teprve název edice či kroniky. Nejednotným způsobem potom uvádí edice a jejich editory i v závěrečném seznamu pramenů. Zde je třeba také podotknout, že jednou z editorek jedné z nejcitovanějších edic – „Kronik doby Karla IV.“ je Marie Bláhová a nikoliv Marie Blánová, jak se objevuje i v seznamu pramenů (s. 622). Jednotná by měla být také úprava poznámek, zvykem je uvádět číslo poznámky za interpunkcí. Ne zcela spolehlivý je jmenný rejstřík, např. v případě Přemysla Otakara II. odpovídá skutečnosti pouze v jediném případě.

Disertační práce pana Mgr. Aleše Mrázka je nesporně zajímavým pokusem vyrovnat se s neobyčejně náročným a komplikovaným úkolem. Značný a zcela neobvyklý rozsah textu je dán evidentní snahou uplatnit většinu informací a poznatků, které při náročné heuristice získal. Tato snaha ovšem také vede k mnohdy nejednoznačným až zbytečným odklonům od hlavního tématu. Vede také nutně ke zjednodušování a připomínání známých faktů na úkor hledání souvislostí. Pochopitelná snaha zahrnout čtenáře množstvím informací vede autora do pastí jejich nesourodosti a komplikovanosti. Výsledkem je snaha napsat „dějiny náboženských poutí v předhusitském období včetně“. Snaha opět pochopitelná a ocenění hodná, avšak nezvládnutelná v jedné disertační práci. Výsledkem je pak zcela jiný text, než uvádí název práce. Znovu je třeba také připomenout nedostatečný způsob práce se sekundární literaturou. Nestačí citovat především základní přehledové práce – např. Velké dějiny Koruny české, je třeba citovat, tak potvrdit znalost i dílčích studií, které mnohdy přinášejí více hodnotných poznatků než právě přehledové práce. Absence kapitol zabývajících se hodnocením literatury a pramenů je stala trendem v postmoderní době, je ovšem ke škodě autorů samých.

Disertační práce pana Mgr. Aleše Mrázka je přes vznášené výhrady, které mají charakter doporučení a rad, přínosným textem. Ukazuje na schopnost samostatné práce s prameny a literaturou a také na schopnost samostatného řešení problémů. Splňuje požadavky kladené na doktorské disertační práce, proto ji doporučuji jako podklad k obhajobě.

V Brně 28. září 2014

Doc. PhDr. Pavel Boček, CSc.